

POSTANOWIENIE

Dnia 21 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Adam Redzik

w sprawie z powództwa [...] Bank Spółki Akcyjnej w P.
przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 21 maja 2019 r.
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 28 lutego 2018 r. sygn. akt VII AGa [...]

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

I.

Skargę kasacyjną wniósł pozwany, Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: Prezes UOKiK), zaskarżając wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] (VII AGa [...]) w części, tj. w zakresie punktu I.1., I.3 i II.

Wyrokowi Sądu Apelacyjnego w [...] Prezes UOKiK zarzucił naruszenie art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. *o ochronie konkurencji i konsumentów* (Dz.U. 2007, Nr 50, poz. 331 ze zm.), dalej: u.o.k.k, w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r., poprzez jego błędną wykładnię, a w konsekwencji nieprawidłowe zastosowanie, na skutek przyjęcia, że stosowanie postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., można uznać za bezprawne dopiero w przypadku stwierdzenia, że jest ono sprzeczne z zakazem ustanowionym

w innym przepisie prawa, podczas gdy przepis ten stanowił samodzielną i wystarczającą podstawę stwierdzenia bezprawności opisanego w nim zachowania.

Prezes UOKiK wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, ze względu na występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.): „czy art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r.) stanowi samodzielną i wystarczającą podstawę stwierdzenia bezprawności opisanego w tym przepisie zachowania, czy też wykazanie bezprawności takiego zachowania wymaga wskazania innego przepisu stanowiącego źródło bezprawności?”.

II.

Decyzją z 31 grudnia 2012 r., nr RWR [...], Prezes UOKiK uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt. 2 w zw. art. 24 ust. 1 u.o.k.k., działanie [...] Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w P. (dalej: [...] Bank), które polegało na stosowaniu we wzorcu umowy postanowień wzorców umowy wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. Prezes UOKiK stwierdził zaniechanie wskazanej praktyki z dniem 13 lutego 2012 r.

W związku ze stwierdzeniem stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów Prezes UOKiK w punkcie drugim sentencji decyzji nałożył na [...] Bank karę pieniężną w wysokości 389.606 zł, płatną do budżetu państwa, z tytułu naruszenia zakazu, o którym mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., w zakresie opisanym w punkcie pierwszym sentencji decyzji.

Od wskazanej decyzji Prezesa UOKiK [...] Bank odwołał się do Sądu Okręgowego w W. XVII Wydział – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: SOKiK), zaskarżając ją w części, czyli co do jej punktu drugiego, w którym Prezes UOKiK nałożył na [...] Bank karę pieniężną. Decyzji zarzucił naruszenie prawa materialnego w postaci art. 106 ust. 3 u.o.k.k. oraz art. 106 ust. 1 pkt. 4 w zw. z art. 111 u.o.k.k. oraz wniósł o uchylenie decyzji w zaskarżonej części, ewentualnie o odstąpienie od wymierzenia kary pieniężnej, ewentualnie o jej wymierzenie w minimalnej wysokości oraz o zasądzenie od Prezesa UOKiK

na rzecz [...] Bank kosztów postępowania sądowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Wyrokiem z 3 grudnia 2014 r. SOKiK oddalił odwołanie oraz zasądził od [...] Bank na rzecz Prezesa UOKiK kwotę 360 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Wyrok ten zaskarżył powód w całości do Sądu Apelacyjnego w [...].

Wyrokiem z 28 lutego 2018 r. Sąd Apelacyjny w [...] uwzględnił apelację powoda od wyroku SOKiK z 3 grudnia 2014 r. i zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił punkt drugi decyzji Prezesa UOKiK nr RWA-[...] z dnia 31 grudnia 2012 r.; stwierdził, że zaskarżona decyzja nie została wydana z rażącym naruszeniem prawa ani bez podstawy prawnej (z uwagi na poważne wątpliwości co do wykładni przepisów w dniu wydania decyzji) oraz zasądził od Prezesa UOKiK na rzecz [...] Bank kwotę 1.377 zł tytułem zwrotu kosztu procesu. W punkcie II Sąd Apelacyjny w [...] zasądził od Prezesa UOKiK na rzecz [...] Bank kwotę 1.270 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny w [...] przyjął, że apelacja powoda jest uzasadniona, ale z innych przyczyn niż wskazane w jej uzasadnieniu. Sąd Apelacyjny w [...] uznał, że SOKiK prawidłowo dokonał ustaleń stanu faktycznego i przyjął je za własne. Oceniając podstawę prawną wydanej decyzji Sąd Apelacyjny w [...] odwołał się uchwały Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, dzieląc pogląd, że art. 479⁴³ k.p.c. należało rozumieć w ten sposób, że przewidziana w nim rozszerzona podmiotowo prawomocność materialna wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone działa jednokierunkowo, czyli na rzecz wszystkich osób trzecich ale wyłącznie przeciwko temu przedsiębiorcy, którego dotyczył wydany wyrok.

III.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne. W orzecznictwie wskazano, że zagadnienie prawne jest istotne wówczas, gdy jego

rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało, wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w orzecznictwie albo też dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 listopada 2017 r., III SK 13/17, z 29 listopada 2017 r., I CSK 216/17; z 28 grudnia 2018 r., I NSK 24/18).

Przepis, którego dotyczy wskazane przez Prezesa UOKiK naruszenie prawa materialnego przez Sąd Apelacyjny w [...], to art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., który został uchylony z dniem 17 kwietnia 2016 r. (ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. *o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw*, Dz.U. 2015, poz. 1634). Zgodnie z owym – obowiązującym w dacie wydania decyzji – przepisem, praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów było godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c.

Prezes UOKiK za istotne zagadnienie prawne uznał odpowiedź na pytanie, czy art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. mógł stanowić samodzielną i wystarczającą podstawę stwierdzenia bezprawności opisanego w tym przepisie zachowania (w tym nałożenia kary na przedsiębiorcę), czy też wykazanie bezprawności takiego zachowania wymagało wskazania innego przepisu stanowiącego źródło bezprawności? Czy można zatem ukarać innego przedsiębiorcę niż ten, wobec którego toczyło się postępowanie skutkujące wpisaniem danego postanowienia wzorca umowy do rejestru klauzul niedozwolonych, o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c.

Wykładnia art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. oraz art. 479⁴³ k.p.c. była przez lata niejednolita. Ostatecznie wypowiedział się Sąd Najwyższy w poszerzonym składzie – uchwałą z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15. Uchwała owa zapadła w konsekwencji rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego przedstawionego przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego we wniosku z 16 lutego 2015 r. o treści: „Czy wpis uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. powoduje, że przewidziana w art. 479⁴³ k.p.c. rozszerzona skuteczność prawomocnego wyroku będącego podstawą tego wpisu

stoi na przeszkodzie postępowaniu w przedmiocie kontroli postanowienia tej samej treści, zawartego w innym wzorcu umowy, stosowanym przez przedsiębiorcę, przeciwko któremu został wydany ten wyrok, bądź przez innego przedsiębiorcę?”

W uchwale z 20 listopada 2015 r. Sąd Najwyższy wskazał, że prawomocność materialna wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone – także po wpisaniu tego postanowienia do rejestru (art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.) – nie wyłącza powództwa o uznanie za niedozwolone postanowienia tej samej treści normatywnej, stosowanego przez przedsiębiorcę niebędącego pozwanym w sprawie, w której wydano ten wyrok (art. 365 i 366 k.p.c. w związku z art. 479⁴³ k.p.c.). W konsekwencji skutki wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone ograniczone są wyłącznie do pozwanego przedsiębiorcy.

Poglądy Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale siedmiu sędziów z 20 listopada 2015 r. zostały uzupełnione i rozwinięte w kolejnych orzeczeniach. W wyroku z 7 marca 2017 r., III SK 1/15, Sąd Najwyższy przyjął, że wpis postanowienia do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone działa na niekorzyść tylko i wyłącznie przedsiębiorcy pozwanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolony. Wpis taki nie działa na niekorzyść innych przedsiębiorców, nawet gdy stosują identycznie sformułowane postanowienia we wzorcach umów dotyczących tych samych stosunków prawnych. Oznacza to, że stosowanie przez innego przedsiębiorcę postanowienia tożsamego z postanowieniem wpisanym do rejestru w sprawie przeciwko innemu przedsiębiorcy nie jest zachowaniem bezprawnym w tym sensie, że nie narusza art. 479⁴³ k.p.c. (przepis ten został uchylony przez art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r., o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2015, poz. 1634). W konsekwencji zakres zastosowania zakazu, o którym mowa w art. 24 ust. 1 u.o.k.k. w zw. z art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., zależy od podmiotowego i przedmiotowego zakresu zakazu wykorzystywania postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone w ramach abstrakcyjnej kontroli postanowień wzorców (art. 479⁴² k.p.c. w zw. z art. 479⁴³ k.p.c.).

W licznych kolejnych orzeczeniach Sąd Najwyższy potwierdzał wskazany wyżej sposób wykładni, np. w postanowieniu z 7 marca 2017 r. (III SK 13/15), w którym przyjął, że stosowanie przez innego przedsiębiorcę postanowienia wpisanego do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. nie jest zachowaniem bezprawnym w rozumieniu art. 479⁴³ k.p.c. w związku z art. 24 ust. 1 u.o.k.k. i w konsekwencji nie jest praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. Podobną argumentację przywołał Sąd Najwyższy m.in. w postanowieniach z: 24 grudnia 2018 r. – I NSK 22/18 i I NSK 24/18; z 26 marca 2019 r. – I NSK 42/18; z 10 kwietnia 2019 r. – I NSK 55/18; z 16 maja 2019 r. – I NSK 87/18; z 22 maja 2019 r. – I NSK 85/18.

Sąd Najwyższy wielokrotnie też wskazał, że przedstawiony sposób wykładni art. 479⁴³ k.p.c. i art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. nie jest sprzeczny z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) z 21 grudnia 2016 r. w sprawie C-119/15. W wyroku tym TSUE nie opowiedział się za przyjęciem szerokiego skutku wpisu postanowienia do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Kwestia ta należy więc do prawodawcy krajowego.

Sąd Najwyższy stanął na stanowisku wyrażonym w we wskazanej uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15 i w licznych orzeczeniach późniejszych, czyli opowiedział się za koncepcją jednokierunkowej prawomocności rozszerzonej, nieobejmującej wszystkich przedsiębiorców stosujących postanowienie tej samej treści normatywnej co pozwany w sprawie, w której wydano wyrok uznający dane postanowienie za niedozwolone.

Zagadnienie prawne sformułowane przez Prezesa UOKiK, jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak wyżej wskazano, zostało już rozstrzygnięte. Sąd Najwyższy nie dostrzega okoliczności przemawiających za odstępieniem od linii orzeczniczej wytyczonej uchwałą Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, wyrokiem z 7 marca 2017 r., III SK 1/15 i postanowieniami z 7 marca 2017 r., III SK 13/15, z 18 grudnia 2018 r., I NSK 22/18 i I NSK 24/18.

Sąd Najwyższy nie dostrzegł innych istotnych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej pozwanego do rozpoznania, w szczególności

nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.). Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.